
Interview met....

NICO KOK

Voor het interview van dit nummer is "Vlinders" op bezoek gegaan bij Nico Kok, woonachtig in het Brabantse dorp Schaijk. Vanuit Wageningen is Schaijk moeilijk bereikbaar met het openbaar vervoer. Maar uw twee vrouwelijke reporters vonden daar liftend een snelle oplossing voor en werden zelfs voor de lommerrijke oprit afgezet. Zo was er tijd genoeg om met dit nieuwe bestuurslid van de Vlinderstichting te praten over zijn werk als biologie docent, zijn heemtuin en hoe hij daarin ook steeds oog heeft voor vlinders.

Hoe is uw interesse voor vlinders ontstaan?

Toen ik uit Suriname terugkwam - in 1972 - ben ik, mij wat intensiever gaan bezighouden met vlinders. In Suriname heb ik een half jaar onderzoek gedaan naar ectoparasieten bij vleermuizen. Voor allerlei mensen, onder andere voor het entomologische praktikum van de Universiteit Nijmegen heb ik daar materiaal verzameld, allerlei insecten die ik toevallig tegenkwam.

Daarna ben ik het onderwijs ingegaan en kreeg toen (vond ik) veel vrije tijd. En ja, vrienden waren bezig met vlinders. Dat en de aanzet in Suriname leidden tot het bezig zijn met vlinders. Ik begon zelfs mijn vakanties daarop af te stemmen.

Dus u bent niet als kind al begonnen met vlinders?

Dat niet, maar ik denk dat mijn interesse al vroeg gewekt is. Het bloed kruipt immers waar het niet gaan kan. Ik ben namelijk een boerenzoon, dus als kleine jongen was ik natuurlijk al geïnteresseerd in bloemetjes en beestjes. Zeg maar in alles wat kruipt, groeit en bloeit. Dat is altijd wel aanwezig gebleven.

Noemt u zich zelf nu een echt vlinderaar?

Nou ik hoop dat ik mezelf een ecooloog mag noemen. Wat ik met vlinders doe, staat in nauwe relatie met het milieu. Dat is voor mij het belangrijkste aspect aan de vlinders. Aanvankelijk heb ik wel verzameld, ik denk ook dat dat

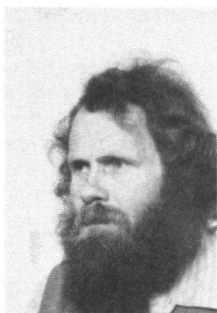
meestal het geval is wanneer men zich ergens voor gaat interesseren. Je wil ze leren kennen. Maar gaandeweg is door het kweken van vlinders mijn aandacht meer uitgegaan naar de leefwijze - de biologie - van die beesten. Als ik nu tijdens een vakantie in een nieuw gebied kom, vraag ik me altijd af: wat zit hier aan vlinders? Dan probeer ik eerst aan de hand van de biotoop een hypothese op te stellen van wat er zou kunnen voorkomen. Het geeft echt een kick als je dat dan ook aantreft.

Naar welke gebieden gaat u toe?

Van de Alpen ben ik wel gecharmeerd omdat je daar op betrekkelijk kleine afstand heel veel vindt. Als ik zo terug kijk dan hebben we de laatste tien jaar veel in de Alpen gezeten, maar ook wel daarbuiten. Bijvoorbeeld in zuidoost Frankrijk, met name in de cottische Alpen op de grens met Italië, maar ook in de Jura (interessant voor wat betreft zijn moerassen) en op de Mont Ventoux, zo'n gekke kalkbult in de Provence. Vroeger ben ik nog wel eens in Joegoslavië geweest. Dit jaar ben ik bijvoorbeeld twee keer in Frankrijk geweest met entomologen-vrienden. Mensen met verschillende vlinder-interesses, dus je leert er veel van.

Een ander onderwerp waar we graag wat meer over willen horen, is uw heemtuin. Kunt u wat vertellen over het ontstaan van de tuin?

In 1974 zijn we hier komen wonen. We hebben geluk gehad dat we het huisje hier hebben kunnen kopen. Het is het huis van een gepensioneerde boer ge-

weest. Hij had een varkensschuur waar hij uit liefhebberij nog wat varkens hield. Wij hebben van die schuur slaapkamers gemaakt. Bij het huis was een flink stuk grond, ongeveer twee hectaren.

De ligging vond ik gelijk al interessant. Mijn vrouw zegt altijd dat ik meer gekeken heb naar de omgeving dan naar het huis. Hier vindt je wat terug van wijstgronden. Wijst is een verschijnsel dat je aantreft op een breukvlak in de aarde. In de loop van de tijd ontstaan op dat breukvlak hogere en lagere gedeelten. Gek genoeg vindt je op de horst (het hogere gedeelte) hele natte stukken. Daar hoort een heel typische flora en fauna bij. Die trof ik hier niet aan, maar die wijstverschijnselen wel.

Maar goed, toen we hier kwamen was de tuin dus een kaal veld. Wat ga je dan met zo'n veld doen? Ik heb altijd al iets willen creëren. Dus het werd een heemtuin. Ik heb vooraf veel heemtuinen bezocht om ideeën op te doen. Wat men heemtuinen noemt is in mijn ogen niet altijd terecht. In "heemtuin" zit het woord heem, hetgeen betekent huis of thuis. Dus in een heemtuin moeten die planten staan die in dat gebied of die regio thuis horen. Veel heemtuinen zijn meer te typeren als wilde-planten-tuinen. Ik vergelijk ze wel met dierentuinen, allerlei exotische planten op een rijtje. Daar wil ik niets slechts mee zeggen, hoor. Maar een heemtuin is dus volgens mij een gebied dat planten en dieren herbergt die in dat gebied thuis horen.

Nou, ik had al jaren daar in Schaijk

rond gekeken en trof in dat stuk grond bij mijn huis een flink aantal vrij scherpe gradiënten aan. Die maakten het in mijn ogen mogelijk, om alles wat in de buurt van Schaik nog te vinden was, op een natuurlijke wijze onder te brengen in de tuin.

In 1974 ben ik begonnen om de grond om te ploegen en wat vijvers te graven. Trouwens, die vijvers zijn gegraven op plaatsen waar vroeger ook vijvers of bronnen waren, die het water van de horsten afvoerden. Ik heb die allemaal weer opengelegd en trof daar turf-lagen aan. Uit gesprekken met oudere mensen ben ik toen te weten gekomen dat hier vroeger veen "geklot" (gestoken) werd.

Op een gegeven moment ben ik hier in de buurt zaden en plantjes gaan verzamelen. En toen ik dacht dat de tijd daar rijp voor was, heb ik het verzamelde materiaal op geschikte plekken in de tuin uitgezaaid en uitgeplant. Daarna was het wachten wat er verder zou gebeuren. De tuin ligt in de luwte. Je vindt er afwisselend struweel en kleine weilandjes. De struiken beginnen nu veel schaduw te geven; daar moet ik binnenkort flink wat aan hakken en zagen. Je bent ook steeds aan het experimenteren met zo'n tuin. Je ziet dat er iets verandert. Je vraagt je af wat de oorzaak daarvan is. Je hebt er een bepaald idee over. Je past je beheer aan en dan is het afwachten wat dat oplevert.

Heeft u nu het idee dat de tuin een beetje klaar is na 13 jaar?

Nee, nog lang niet. Daar kom ik nooit mee klaar (*lachend*). Maar wat mij ontzettend verrast heeft, is dat je in zo'n korte tijd zo'n resultaat kunt bereiken. Dat heeft voor mij de gedachte bevestigd dat je natuurgebieden kunt "creëren". Het is eigenlijk ook een doel van mij om met deze tuin aan andere mensen te laten zien, dat zoiets mogelijk is.

U houdt ook rondleidingen hier?

Ik houd rondleidingen voor mensen die

geïnteresseerd zijn in de natuur. Ik krijg bijvoorbeeld vragen van heemkundekringen hier uit de buurt. Heeft, denk ik, te maken met het feit dat ik mijn tuin heemtuin noem. Maar ook van gemeentewege komen ze wel eens kijken. Ik heb ze wel eens een bepaald bermbeheer willen aanpraten. Ik neem ze dan mee naar mijn tuin om ze te laten zien wat mogelijk is. Door bijvoorbeeld minder te maaien krijg je bloemrijke bermen. Ja, je krijgt natuurlijk niet van de ene op de andere dag voor elkaar dat de gemeente haar beheer verandert, maar ik denk wel dat het op den duur effect zal hebben.

Na deze uitvoerige inleiding over het ontstaan waren wij nieuwsgierig naar de vlinders in de tuin. Zitten nu ook "heemvlinders" in de tuin?

Ja zeker, vlinders die hier vroeger gezeten moeten hebben, verdwenen zijn en nu weer terug zijn. Het meest opvallend vind ik het oranjetipje, die was hier praktisch verdwenen. Het is echt een vlinder die gebonden is aan wijstgronden, aan natte gronden met veel pinksterbloem. Ik heb ze geherintroduceerd hier in de heemtuin. Een aantal jaren achtereenvolgend heb ik wijfjes gevangen van verschillende lokaties met de bedoeling een soort populatie op te bouwen. Daar zit dus een diversiteit aan erfelijk materiaal in. Ik moet zeggen dat uit tellingen is gebleken dat ze zich hier weer gevestigd hebben.

Nu ben ik bezig met het herintroduceren van mierenblauwtjes. Het is een soort dier dat hier in de omgeving wel thuis hoort, bijvoorbeeld op de natte heide. We proberen de herintroductie zowel in de tuin als in gebiedjes in de omgeving. Volgend jaar begin ik met het Pimpernelblauwtje in de tuin. Er staat nu in enorme hoeveelheden Grote Pimpernel (*Sanguisorba officinalis*). En de mieren die deze vlindersoort nodig heeft, vestigt zich vrij eenvoudig. In het begin waren hier geen mieren en nu is het onvoorstelbaar hoeveel mierenhopen je ziet.

Mierenblauwtjes zijn overal kwetsbaar. Ik kijk dus heel goed van welke plek-

ken ik een paar wijfjes meeneem. Ik zoek het liefst plekje op waar de populatie toch al bedreigd wordt met vernietiging door bijvoorbeeld wegebouw. Dit geldt trouwens ook voor planten. Als je zoals ik bezig bent om materiaal te verzamelen voor een heemtuin, moet je er zeker van zijn dat je geen schade aanricht in het gebied waar je de planten vandaan haalt.

Welke andere vlindersoorten kunnen we nu tegenkomen in uw tuin of horen thuis in deze omgeving?

Nou, *Aricia agestis*, het Bruin blauwtje, zie je hier regelmatig, maar die is niet typisch voor de tuin, wel voor de omgeving. Die heeft kale plekken nodig voor zijn paringsgedrag en kale gebieden zijn hier wel in de omgeving. Hij komt hier in de tuin wel fourageren. Een vlinder die ik even speciaal wil noemen is de bruine eikepage, *Nordmannia ilices*. Die heeft zich hier gevestigd op de eik. Eikepages (*Quercusia quercus*) zitten hier ook in de tuin. Volgens mij horen hier ook Berkepages (*Thecla betulae*) thuis. De meest gangbare soorten vindt je hier natuurlijk ook: *Polygonia c-album*, de Gehakkelde aurelia komt hier zelfs veel voor. Ik heb gezien dat deze vlinder niet alleen haar eitjes afzet op de hop, maar ook op aalbessenstruiken. Dit verschijnsel kom je ook in de literatuur tegen.

Geen nieuwe ontdekking dus?

Nee. Zo dacht ik een paar jaar geleden nog dat het een nieuwe ontdekking was, dat het oranjetipje haar eitjes afzet op hauwtjes van de judaspenning. Die is ingewaaid in de tuin. Maar dat schijnt geloof ik al eerder ontdekt te zijn. Zulke soort "ontdekkingen" zouden eigenlijk in "Vlinders" vermeld moeten worden.

Nico wil nog een laatste opmerking kwijt over zijn heemtuin, voordat we ingaan op zijn biologielessen..

Voor heemtuinen is het heel belangrijk om juist die zaden en planten in te brengen die er in thuis horen. Je moet ze ook op die plekken in de tuin zetten waar ze thuis horen. Vervolgens ga je op die tijdstippen maaien, hooien of hakken als het om struiken gaat, waarop men dat

vroeger ook deed; als een kleinschalige boer. Volgens mij krijg je dan een biotoop, dat overeen komt met dat wat we zo'n 30 jaar geleden hier in Schaijk hadden.

De tuin gebruik ik ook voor het onderwijs. Zes atheneum bijvoorbeeld laat ik in het kader van het schoolonderzoek wat onderzoekjes doen in de tuin. Vaak zijn die onderwerpen afgestemd op vlinders. Ze hebben jammer genoeg betrekkelijk weinig tijd, slechts vier uur per week. Tijd is kostbaar voor iemand die in de eindexamenklas zit. Als ze er dan toch meer tijd in steken, vind ik dat heel leuk. Ze willen graag wel iets afgeronds inleveren, maar als je onderzoek doet met levende organismen....., planten en dieren laten zich nu eenmaal niet dwingen. Vaak heb je wat langer de tijd nodig. Meestal zijn ze dan ook met abiotische milieu-factoren bezig. Die gegevens kan ik weer gebruiken in verband met de vlinders en het beheer in de heemtuin. Verder zijn er wel een paar leerlingen geweest die een onderzoekje gedaan hebben naar micro's in de schoolbiologische tuin. Dat zou je een heemtuintje kunnen noemen: er hoort ook een stukje hooiland met planten en kruiden bij, die in de buurt van de school voorkomen. Ik vind zoiets wel een vereiste. Leerlingen moeten eerst hun eigen omgeving leren kennen. Als ze echt interesse in die richting hebben verleggen ze hun horizon wel. In die tuin leren ze dan wat basisvaardigheden waarmee ze in zes Atheneum een eigen onderzoekje kunnen doen.

Wordt ook in de lagere klassen aandacht besteed aan vlinders?

In de eerste klas heb ik een heel leuk experiment, of projekt moet ik eigenlijk zeggen, waar we nu mee van start gaan. In het voorjaar gaan we daarmee

verder. Je moet ze een beetje opwarmen, hé, interesse scheppen, en dan gaat het op een gegeven moment gebeuren. Nu zitten ze een paar weken op school. De komende weken laat ik ze een proefopstelling maken m.b.v. een grote plastic fles met luchtgaatjes erin die geplaatst wordt op een pot met een plantje. En wat doen we dan in het voorjaar? Dan vangen we wat vrouwtjes van kleine geaderde witjes (dat is wel verantwoord, denk ik). Die zet je in de fles met look-zonder-look. Gegarandeerd dat ze eieren gaan afzetten. En dan begint het. De hele ontwikkeling van ei tot vlinder. Op het eind als de vlinders ontpopt zijn laten we ze los. En daar maken we dan een hele ceremonie van, denk ik. We brengen ze met z'n allen op de fiets ergens naar toe en geven ze dan de vrijheid. Ik laat er in de klas een paar tekeningen van maken en een verhaal over schrijven. Ik denk dat ze daar veel meer van leren dan van wat voor boek ook.

We hebben altijd een laatste vraag, wat vindt u de mooiste vlinder? De mooiste of de interessantste?

Ik ben in de tropen geweest. De mooiste vlinder die ik ooit gezien heb? De Morpho's! Die blauwe vlinders met metaalachtige glans, vliegen zeer majestueus tussen de toppen van de bomen. Mijn hart bleef bijna stilstaan toen ik er daar één van te pakken kreeg. Maar de interessantste vlinder vind ik het mierrenblauwtje. Dat kleine beestje fascineert me ontzettend

Maar de interessantste vlinders vindt ik de groep van de mierenblauwtjes. Die kleine beestjes fascineren mij ontzettend. De film "Het Gentiaanblauwtje" van Elfferich heb ik wel vijf keer gezien en ik zou hem best nog wel eens willen zien.